

**Projev předsedy Akademie věd ČR na XXXV. zasedání Akademického sněmu
Akademie věd České republiky**

Praha 15. prosince 2009

Vážený pane prezidente ČR, vážená paní ministryně, vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové,

scházíme se zde téměř po půl roce, který uplynul od prvního mimořádného zasedání Akademického sněmu v dosavadní historii Akademie věd České republiky. Tento mimořádný sněm byl svolán v situaci, kdy v důsledku nezodpovědných a nekoncepčních kroků Rady pro výzkum, vývoj a inovace došlo k zásadní destabilizaci systému výzkumu a vývoje v České republice a jeho financování. Mimořádný sněm vyslal jasný signál směrem k těm, kteří se takto bezprecedentním způsobem pokusili oslabit stávající postavení a budoucí pozice české vědy a vzdělanosti.

Je třeba připomenout, že tyto pokusy navíc probíhaly za situace finanční a ekonomické krize, která sama o sobě vyostřila řadu problémů, před nimiž stojí Česká republika a její občané. Nezamýšleným, ale o to závažnějším důsledkem vývoje situace v uplynulých měsících je zásadní podlomení důvěry vědecké a akademické obce ve stávající Radu pro výzkum, vývoj a inovace. Reakce tohoto orgánu a většiny jeho členů ukazují na obecnější problémy při správě věcí veřejných v České republice. Nekompetentní zásahy do oblastí vědy, vzdělanosti a kultury jsou nebezpečné i proto, že právě tyto oblasti vytvářejí nutné podmínky pro udržení a rozvoj kvality života české společnosti na počátku 21. století.

Ve složitém období od červnového mimořádného sněmu tak Akademie věd a její pracoviště musely čelit řadě dalších útoků na svou integritu a postavení v systému vědy a výzkumu v České republice. To, že se nakonec podařilo dosáhnout alespoň částečné korekce financování Akademie věd a jejich pracovišť na rok 2010, je především zásluhou zodpovědného přístupu pana premiéra Fischera a dalších členů vlády ČR k problematice vědy a vzdělanosti v České republice.

Velice lituji toho, že nemohu ocenit stejnými slovy pozici a roli Rady pro výzkum, vývoj a inovace, která jakožto poradní orgán vlády selhala jak v přípravě metodiky hodnocení, tak i v přípravě rozpočtu pro rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 a nijak nepřispěla k řešení krizové situace, kterou svými nezodpovědnými kroky vyvolala. Právě proto, jak jistě všichni víte, probíhají v současné době jednání u kulatých stolů o budoucnosti české vědy, která prakticky nahrazují činnost Rady, jež jako celek rezignovala na koncepční práci a proto již není schopna v krizové situaci navrhnout odpovídající řešení. O aktuálním průběhu těchto jednání u kulatého stolu si Vás dovolím informovat později v rámci bodu 4) dnešního programu.

Vážené členky a členové Akademického sněmu, podrobnější výkaz o všech záležitostech, jimiž se Akademická rada zabývala od dubna do prosince 2009, jste dostali v písemných podkladech, proto se v první části svého projevu mohu omezit na krátké shrnutí toho, čeho se podařilo za posledního třičtvrtě roku dosáhnout, a zejména zhodnotit, jak se dařilo vedení Akademie věd naplňovat usnesení mimořádného zasedání Sněmu. Chci Vás informovat o tom, v čem jsme uspěli více,

v čem méně, a co vše je ještě třeba udělat pro to, aby se postavení vědy a výzkumu v rámci veřejných politik ČR stabilizovalo, a to ku prospěchu společnosti jako celku. Ve druhé části svého vystoupení se chci naopak věnovat krátkému zamyšlení nad dosavadním vývojem Akademie věd, s cílem pojmenovat nové výzvy, které stojí před českou vědou, a alespoň nastínit cesty, jak se s těmito výzvami úspěšně vyrovnat. Perspektivami dalšího vývoje Akademie věd a jejich pracovišť se bude Akademická rada intenzivně zabývat v příštích týdnech, a to se záměrem připravit novou „Konceptci činnosti Akademie věd ČR pro období 2010-2014“ a vyslat tak jasný signál o jejím dalším směřování. V souladu s usnesením XXXIV. zasedání Akademického sněmu budou do tohoto dokumentu promítnuty i koncepční návrhy Vědecké rady AV ČR.

Jistě nejen za sebe chci vyjádřit naději, že v příštím roce budeme mít my všichni zde v tomto sále více času na seriózní práci, tvůrčí vědeckou činnost a řešení skutečných problémů Akademie věd, než tomu bylo v předchozích týdnech a měsících, kdy se naše síly často vyčerpávaly při obhajobě vlastní práce, i samotných základů existence Akademie věd, a řešení krizových situací vyvolaných stanovisky a postupy vládní Rady pro výzkum, vývoj a inovace.

Plnění usnesení mimořádného zasedání Sněmu

Dovolte mi nyní obrátit naši společnou pozornost k usnesením mimořádného zasedání Sněmu a jejich plnění.

V uplynulých měsících jsem vedl řadu jednání jak s panem premiérem, tak i dalšími vládními činiteli. O závěrech mimořádného sněmu jsem informoval na osobním jednání i prezidenta republiky, Václava Klause. Setkal jsem se prakticky se všemi představiteli parlamentních stran a členy věcně příslušných výborů Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky. O vzniklé situaci byla rovněž informována řada domácích i zahraničních institucí dlouhodobě spolupracujících s Akademií věd, informovali jsme i Evropskou komisi. Neúnosná situace ve vědě a výzkumu našla odezvu i v médiích, a tím byla v neposlední řadě informována i širší veřejnost. Kancelář Akademie věd průběžně zajišťovala řadu informačních akcí a nově byla zřízena a udržována webová stránka s aktuálními informacemi o krizi systému financování vědy a výzkumu, o stanoviscích Akademie věd a o situaci jejich pracovišť.

Na konci září tohoto roku předložila Akademie věd Radě pro výzkum, vývoj a inovace svoji ucelenou koncepční představu o způsobu hodnocení výsledků výzkumu a vývoje a o rozdělování institucionální podpory mezi jednotlivé poskytovatele. V průběhu přípravy této koncepce proběhla řada intenzivních konzultací s reprezentacemi nejvýznamnějších vysokých škol. Výsledný materiál předložený Akademií věd je v zásadě v souladu s tezemi, které byly prezentovány pracovními skupinami Rady vysokých škol a České konference rektorů. V tomto materiálu Akademie věd zastává a prosazuje názor, že ke vhodnému způsobu hodnocení dosažených výsledků nelze dospět v rámci stávající Metodiky hodnocení, a to ani po její případné podstatné modifikaci.

Představitelé Akademie věd rovněž jednali se zástupci zmíněných pracovních skupin Rady vysokých škol a České konference rektorů o podpoře a přípravě „Metodiky pro vícerozložkové oborové hodnocení výzkumu a vývoje“, jež vychází z britského systému

Research Assessment Exercise. Jedním z hlavních principů této alternativní metodiky je transparentnost hodnotícího procesu ve všech jeho fázích a možnost otevřené kritické diskuse expertů, což představuje zásadní rozdíl ve srovnání se současně platnou ryze formální, nivelizující a mechanicky uplatňovanou Metodikou hodnocení.

Kolegové z Akademické rady a další zástupci Akademie věd se účastnili i řady diskusí v rámci pokračujících kulatých stolů o budoucnosti české vědy – o jejich průběhu budu informovat, jak jsem již předeslal, v rámci bodu 4) dnešního programu zaměřeného na aktuální otázky v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v České republice.

Výsledkem našich společných aktivit byla částečná kompenzace poklesu navrhovaných rozpočtových výdajů v kapitole Akademie věd pro rok 2010 částkou 563 milionů korun. Připomínám, že podle návrhu Rady pro výzkum, vývoj a inovace měl být rozpočet Akademie věd snížen meziročně o cca 20 %, a v průběhu tří let o více než polovinu. Velmi proto oceňuji prohlášení vlády ČR ze dne 5. října 2009, která z podnětu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy paní doktorky Kopicové projednala situaci ve financování Akademie věd s tím, že rozpočtový limit pro kapitolu Akademie věd pro roky 2011 a 2012 bude upřesněn s cílem nesnižovat podíl finančních prostředků pro Akademii věd a její ústavy za předpokladu přijetí odpovídajících celkových transformačních opatření v oblasti vědy a výzkumu v ČR.

S politováním musím konstatovat, že dosud nedošlo k personální obměně ve složení Rady pro výzkum, vývoj a inovace. K tomuto kroku chyběla politická vůle, a to i přesto, že významná část odborné veřejnosti v tomto státě nahlíží na činnost stávající Rady velmi kriticky. Právě proto jsem přesvědčen, že prvořadým úkolem a naprosto nezbytným předpokladem pro práci nové Rady bude obnovit důvěru akademické obce a širší veřejnosti v tento orgán a postavit jeho působení v oblasti vědy a výzkumu na principech odbornosti, nestrannosti a širšího rozhledu, bez negativních aspektů lobbingu a hledání osobního prospěchu.

Za nejvýznamnější výsledek našeho společného úsilí považuji rozhodně skutečnost, že Akademie věd je nyní vnímána širší veřejností jako instituce, která má oprávněné místo v systému vědy a vzdělávání současné české společnosti, že záležitosti okolo Akademie věd a věda samotná se staly součástí veřejné diskuse.

Zároveň s potěšením vnímám rostoucí podporu Akademie věd, a to jak ze strany zahraničních vědeckých a vysokoškolských institucí, badatelských týmů a vynikajících osobností, tak i ze strany vynikajících osobností domácího vědeckého, veřejného i politického života. Není jim lhostejná budoucnost vědy a vzdělanosti v tomto státě a mnozí neváhají ve svých veřejných vystoupeních podpořit naše úsilí o nápravu věcí a o zajištění existenčních podmínek pro českou vědu. Za všechny mi dovoluji připomenout pana doktora Jiřího Grygara, který veřejně vyjádřil svůj postoj k celkovému působení Rady pro výzkum, vývoj a inovace odmítnutím ceny, kterou uděluje právě tato Rada. Zde z tohoto místa bych panu doktoru Grygarovi rád poděkoval za jeho zásadový postoj, svědčící mimo jiné i o jeho vysoké morální integritě a oddanosti vědě, za postoj, který má velkou pozitivní odezvu ve veřejnosti, protože nastavuje nemilosrdné zrcadlo těm, kteří zpravidla dávají přednost vlastnímu prospěchu před zájmy celku.

Podobně je třeba ocenit i ty, kteří byli ochotni manifestovat svoji podporu Akademii věd a jejím pracovištím, případně české vědě a vzdělanosti obecně, a to jak prostřednictvím akcí petičního charakteru, tak i dalších akcí obracejících se k veřejnosti a občanům České republiky, ať už je organizovalo fórum Věda žije! či další občanské platformy a iniciativy. Pro českou společnost jako celek je jistě pozitivním signálem, že výsledkem občanské angažovanosti zejména mladé generace vědeckých pracovníků z Akademie věd i jejich kolegů na vysokých školách je zahájení dialogu a konzultací alespoň s některými představiteli politické sféry zodpovědnými za oblast vědy a výzkumu.

V neposlední řadě patří mé poděkování paní Michaele Šojdové jako předkladatelce a rovněž všem jejím poslaneckým kolegům z Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu, kteří se společně zasadili o přijetí doprovodného usnesení k usnesení č. 186, ve kterém se Poslanecké sněmovně doporučuje požádat vládu ČR, aby nesnižovala institucionální podporu Akademie věd a ve střednědobém výhledu rozpočtu na rok 2011 - 2012 zachovala institucionální výdaje Akademie věd na úrovni roku 2009.

Na závěr této části mi prosím dovolu zászadní konstatování: Akademie věd a její pracoviště nikdy nestály a ani nadále nehodlají jen stát s nataženou rukou k české společnosti a jejím veřejným prostředkům. Patříme k těm, kteří jsou velmi úspěšní při získávání finančních prostředků z mimorozpočtových zdrojů, a budeme se i nadále snažit vracet české společnosti hodnoty odpovídající tomu, co do Akademie věd a jejích pracovišt z veřejných rozpočtů vkládá.

Výsledky výzkumné činnosti

Vážené kolegyně a kolegové, přecházím nyní k vlastním aktivitám Akademie věd, především k výsledkům naší výzkumné práce. Přestože v předchozím půlroce nepanovala na pracovištích Akademie věd atmosféra příznivá tvůrčí vědecké práci, podařilo se dosáhnout řady významných vědeckých výsledků. Přehled některých z nich máte na obrazovce před sebou – já zmíním v této souvislosti jen jeden subjektivně vybraný výsledek za každou vědní oblast.

Oblast věd o neživé přírodě

V rámci vývoje experimentálních metod byla v Ústavu termomechaniky vyvinuta unikátní metoda pro bezdotykovou vibrodiagnostiku složitých nelineárních systémů. Na jejím principu byl navržen bezdotykový vibrodiagnostický systém, který byl v letošním roce namontován i na oběžná kola rotoru a turbogenerátoru jaderné elektrárny Temelín.

Oblast věd o živé přírodě a chemických věd

Výsledkem několikaleté spolupráce Ústavu makromolekulární chemie s Univerzitou v Oxfordu ve Velké Británii je hybridní polymerní systém pro cílený transport nukleových kyselin - genů do vybraných buněk organismu. Systém je určený především pro genové terapie nádorových onemocnění a je předmětem společného patentu, na jehož realizaci ústav spolupracuje s firmou Hybrid Systems, Ltd., ve Velké Británii.

Oblast humanitních a společenských věd

Filosofický ústav vydal rozsáhlé dílo Přemyslovci - budování českého státu připravené Centrem medievistických studií, které v syntetické podobě shrnuje výsledky mnohaletého výzkumu přemyslovské epochy českých dějin od 9. do počátku 14. století. Je to dosud nejucelenější pohled na tuto problematiku v naší a evropské literatuře.

Z dalších událostí, k nimž došlo v uplynulém období ve vědeckém životě naší Akademie, bych rád připomněl alespoň některé z těch nejvýznamnějších.

Nejprve bych rád pogrataloval těm, jimž byly uděleny významné mimoakademické ceny. V první řadě jde o Jiřího Homolu z Ústavu fotoniky a elektroniky, který v 8. ročníku soutěže Česká hlava získal cenu v kategorii „Invence“ za práci „Výzkum a vývoj nových originálních optických biosenzorů pro studium molekulárních interakcí a rychlou citlivou detekci chemických a biologických látek“.

Dalším nositelem ocenění Česká hlava je Jiří Šedý z Ústavu experimentální medicíny. Cenu získal v kategorii „Doctorandus“ za „Dosažené výsledky při studiu terapeutických možností u poranění míchy“.

Významnou evropskou cenu "Bertaut prize" získal Lukáš Palatinus z Fyzikálního ústavu. Cena je udělována každoročně organizacemi "European crystallographic association" a "European neutron scattering association" mladým vědcům za významný přínos v uvedených oblastech.

Další významné ocenění získali dva pracovníci Ústavu informatiky, kteří byli v listopadu 2009 oceněni Nadací Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových. Medaili Josefa Hlávky obdržel za své celoživotní dílo Petr Hájek, nestor české vědy v oblasti matematické logiky. Martin Vejmelka pak obdržel cenu Josefa Hlávky pro mladé talentované vědecké pracovníky.

Srdečně gratuluji i Juliu Lukešovi z Biologického centra, který obdržel Akademickou prémii - Praemium Academiae 2009. Smyslem této mimořádné prémie je podpořit vynikající vědecké osobnosti a vytvořit jim takové podmínky, v nichž by mohli lépe rozvinout svůj potenciál ve prospěch Akademie věd a celé české vědy.

Dále gratuluji všem těm, kteří obdrželi ceny Akademie věd ČR – jejich přehled vidíte na obrazovce.

Proces transformace Akademie věd ČR

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové, nyní mi dovoluji, abych přešel ke druhé části svého vystoupení, ve které velmi stručně připomenou vývoj Akademie věd a jejich pracovišť počínaje rokem 1993. Poté se pokusím alespoň naznačit možné cesty jejího dalšího směřování. Jsem přesvědčen o tom, že v uplynulých 16 letech se nám společným úsilím podařilo vybudovat moderní, demokratickou a ve svém celku velmi kvalitní vědeckou instituci. Na druhé straně si samozřejmě uvědomuji, že ne všechny dobré záměry a úmysly se podařilo uskutečnit podle našich představ.

Ale nyní již konkrétní fakta: od zahájení své činnosti v roce 1993 prošla Akademie věd zásadní transformací po vědecké, personální i organizační stránce. Na základě hodnocení a následného rozhodnutí Akademického sněmu z února 1993 zrušila Akademie věd 22 svých pracovišť a jedno nově zřídila. Během let 1994-2004 na základě výsledků mezinárodního hodnocení pětkrát sloučila vždy dvě svá pracoviště v pracoviště jedno. V roce 2005 bylo opět z důvodů zvýšení efektivity badatelských kapacit sloučeno 13 pracovišť v 5. Od roku 1995 byla zřízena celkem 4 nová pracoviště. Sečteno a podtrženo, v průběhu 16 let redukovala Akademie věd počet svých pracovišť o 30, z původních 84 na současných 54.

Klíčovým nástrojem procesu transformace je periodické hodnocení pracovišť za účasti mezinárodních expertů s následným promítnutím výsledků do diferencovaného financování. Nechci zde konfrontovat vládní metodiku hodnocení s hodnocením, které aplikuje Akademie věd, ale je třeba upozornit, že Akademie věd byla vůbec první výzkumnou institucí v České republice, která zavedla praxi hodnocení výsledků výzkumu podle mezinárodně používaných kritérií. Byla rovněž první výzkumnou institucí, která navrhla a realizovala systém alokace financování na základě soutěže o projekty, odpovídající mezinárodním standardům pro účelové financování. Akademie věd již v r. 1993 zřídila plně funkční Grantovou agenturu AV ČR, která posloužila jako model pro pozdější zřízení GA ČR.

Není pochyb o tom, že důležitou součástí transformačního procesu byl přechod soustavy pracovišť Akademie věd na veřejné výzkumné instituce v roce 2007. Tímto krokem se Akademie věd přiblížila standardním podmínkám běžným v institucích neuniverzitního výzkumu v Evropě a současně získala z hlediska legislativy rovnoprávnější postavení vůči českým veřejným vysokým školám. Další motivací bylo i efektivnější nakládání s duševním vlastnictvím a vytvoření prostředí pro snadnější převod a využití výsledků vědeckého bádání v praxi. Akademie věd tím mimo jiné reagovala i na požadavek vlády České republiky, aby byl podporován i výzkum, který vede pokud možno k přímým ekonomickým přínosům a ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky.

V oblasti transferu získaných poznatků do aplikační sféry dosáhla Akademie věd významného pokroku. Již v roce 1994 pracoviště Akademie věd založila Technologické centrum AV ČR jako samostatný právní subjekt a zároveň byl realizován první pokus o zřízení podnikatelského inkubátoru na podporu vzniku a rozvoje inovačních firem. Zmíněný přechod ústavů Akademie věd na právní formu veřejných výzkumných institucí pak možnosti zakládání spin-off firem a inkubátorů dále usnadnil. V současnosti se pracoviště Akademie věd podílejí na řešení téměř 200 projektů a grantů aplikovaného výzkumu a rozvíjejí i jiné formy spolupráce s průmyslovými partnery. Je třeba zdůraznit, že Akademie věd získává asi 20 % svého celkového rozpočtu komercializací výsledků svého výzkumu. Dlouhodobými partnery Akademie věd v této oblasti jsou Inženýrská akademie ČR, Asociace výzkumných organizací, Asociace inovačního podnikání, Svaz průmyslu a dopravy, CzechInvest i řada zahraničních firem.

V průběhu uplynulých 16 let se Akademie věd výrazně profilovala i jako instituce vzdělávací. Její pracoviště se podílejí na vzdělávání jak výchovou mladých badatelů při uskutečňování doktorských studijních programů – na ústavech Akademie věd se

školí průběžně přes 2 100 doktorandů a cca 1 000 studentů magisterského studia, tak i pedagogickou aktivitou svých pracovníků na vysokých školách. Spolupráce s vysokými školami se úspěšně rozvíjí ve všech oblastech, o čemž svědčí více než 50 společných pracovišť. Plnému využití potenciálu pracovišť Akademie věd při uskutečňování doktorských studijních programů však brání v legislativě přetrvávající a těžko odůvodnitelné nerovnoprávné postavení Akademie věd ve vztahu k vysokým školám.

Pracoviště Akademie věd se rovněž aktivně zapojila do budování evropského výzkumného prostoru a do dalších mezinárodních struktur. Početné účasti jednotlivých pracovišť v projektech rámcových programů jasně dokladují, že Akademie věd je mezinárodně akceptovaným partnerem s nezpochybnitelnou vědeckou excelencí evropské úrovně. Je příznačné, že ze tří vysoce prestižních projektů Evropské výzkumné rady (ERC) udělených do ČR směřovaly dva na pracoviště Akademie věd a dva další pozitivně zhodnocené pocházejí také z našich ústavů. O tom, jak se pracoviště Akademie věd otevírají zahraniční konkurenci, svědčí i mezinárodní vypisování a obsazování míst vědeckých pracovníků. Mezinárodní složení týmů na pracovištích Akademie věd již není výjimkou. Významnou úlohu v zahraniční spolupráci Akademie věd má 63 dvoustranných dohod o spolupráci s partnery ze 45 zemí. Neoddělitelnou a pravidelnou součástí činnosti Akademie věd se stalo seznamování široké veřejnosti s výsledky výzkumu nejen u nás, ale i ve světě.

Akademie věd ve své dosavadní činnosti pravidelně přehodnocovala akcenty obsažené v její vnitřní politice na základě důkladného hodnocení dosahovaných výsledků, analýzy trendů světové vědy a na základě společenských a ekonomických preferencí České republiky. Výsledkem dlouhodobého transformačního procesu Akademie věd, spojeného s výraznou restrukturalizací pracovišť, bylo nezbytné soustředění se na témata dlouhodobě nosná, pro akademická pracoviště specifická, z hlediska světové vědy aktuální a zároveň relevantní pro řešení aktuálních společensko-ekonomických problémů České republiky.

Současné postavení Akademie věd ČR

Jaké je tedy postavení Akademie věd a jejích pracovišť v systému vědy a výzkumu v ČR? Nedávno publikované údaje Českého statistického úřadu jednoznačně svědčí o dominantní roli a efektivitě Akademie věd v rámci institucí zajišťujících fungování české vědy.

Z údajů pro rok 2008 vyplývá, že v oblasti výzkumu a vývoje pracovalo v ČR 29 785 výzkumných pracovníků (v přepočtu na plné úvazky), z toho v Akademii věd 4 627, tj. asi 15 %. Podle údajů Rady pro výzkum, vývoj a inovace produkuje Akademie věd zhruba 38 % zhodnocených kvalitních výsledků ve VaV. Z přehledu produkce hlavních typů publikací Akademie věd je navíc zřejmé, že v letech 2004-2008 došlo k dalšímu nárůstu zejména u impaktovaných článků. Pokud jde o výkonnost vztahenou na náklady využitě pro produkci výsledků VaV, je rozdíl mezi Akademií věd a dalšími institucemi ještě podstatně vyšší – vážené delegátky a delegáti sněmu, jakkoliv jsem si velmi dobře vědom rezerv, která má Akademie věd jako celek, neznám v tomto státě žádnou efektivnější instituci v oblasti VaV. Na tomto konstatování nic nezmění ani ničím nepodložená vyjádření opakovaně a účelově

používaná některými členy Rady pro výzkum, vývoj a inovace. V této souvislosti bych připomněl dva klíčové články kolegů Aima a Rákosníka publikované v podzimních číslech Akademického bulletinu a založené na faktech, číslech a údajích státního rozpočtu a ČSÚ. Je symptomatické, že na tyto články nikdo z RVVI nijak nereagoval.

Hovořím-li o kvantitě i kvalitě vědeckých výstupů v České republice, je na místě připomenout, že růst kvality je trvalým trendem v produkci Akademie věd. Za posledních 13 let vědecká produkce Akademie věd rostla nejvýrazněji právě v kategorii odborných zahraničních periodik.

V této souvislosti bych rád zmínil výjimečné postavení dvou institucí na poli výzkumu a vývoje v ČR - Akademie věd a Univerzity Karlovy. Tyto dvě instituce se podílejí více než polovinou (56 %) na měřitelné indikátorové vědecké produkci ČR (zachycené ve Web of Science) a zhruba třemi čtvrtinami (72 %) na citačním indexu ČR a jsou i svým širokým vědeckým zaměřením nesporně institucemi s mimořádnou zodpovědností za pěstování vědy a vzdělanosti v ČR.

Z tohoto místa opětovně zdůrazňuji, že Akademie věd, navzdory snahám novodobých pseudo-reformátorů české vědy a navzdory trendům nastaveným v metodice hodnocení, považuje spolupráci mezi svými ústavů a vysokými školami za základ pro efektivní zhodnocení veřejných prostředků jak ve vyšší kvalitě výzkumu, tak ve vzdělávání, a konečně i v praktických aplikacích.

Vize dalšího vývoje Akademie věd ČR – jak orientovat budoucí vývoj Akademie věd a jejich pracovišť?

Jak jsem se pokusil ukázat již výše, je zřejmé, že Akademie věd již v předchozím období dokázala přizpůsobit své směřování aktuálním trendům světové vědy a poptávce společnosti po uplatnění výsledků výzkumu v praxi. Významným opatřením v tomto směru bylo přijetí „Konceptce AV ČR na začátku 21. století“ a „Konceptce rozvoje výzkumu a vývoje v AV ČR pro období 2005-2008“. Jejich součástí bylo vytvoření systémových podmínek pro programovou spolupráci s podnikatelskou sférou s cílem zlepšovat uplatnění nových poznatků vědy v národním hospodářství a přispívat tak ke zvyšování jeho konkurenceschopnosti. Významným krokem v tomto směru byl přechod ústavů Akademie na právní formu veřejných výzkumných institucí, která jim umožnila zakládat právnické osoby za účelem účinnějšího využívání výsledků vlastní výzkumné činnosti. Zároveň tím došlo k posílení přímých vazeb k praktickým uživatelům výsledků výzkumu.

Důležitým výsledkem transformačního procesu, jak vyplývá z aktuálních tematických priorit Akademie věd, je fakt, že v mnoha směrech výzkumné činnosti došlo k posunu těžiště vědecké práce od řešení projektů z oblasti čistého základního výzkumu k řešení projektů tzv. orientovaného základního výzkumu¹. Detailnější rozlišení

---

¹ Podle čl. 243 tzv. „Frascati manuálu“ lze orientovaný základní výzkum odlišit od čistého základního výzkumu takto:

- čistý základní výzkum se provádí v zájmu rozvoje poznání, bez usilování o dlouhodobý ekonomický nebo společenský prospěch nebo snahy aplikovat výsledky na praktické problémy nebo předat výsledky do sektorů odpovědných za jejich aplikaci;
- orientovaný základní výzkum se provádí s očekáváním, že poskytne širokou základnu poznatků, která se pravděpodobně stane základem pro řešení známých nebo očekávaných, současných nebo budoucích problémů nebo možností.

výzkumných činností je významné pro další směřování Akademie věd, protože umožňuje přesněji definovat její poslání jako instituce, která provádí kvalitní základní výzkum s důrazem na strategickou orientaci jeho výsledků do ekonomicky a společensky významných oblastí. Současně to však pro pracoviště Akademie věd znamená nutnost aktivněji se podílet na utváření profilu české vědy, a to nejen orientací vlastního výzkumu, ale i koncepční činností při formulování vědní politiky ČR. Akademie věd bude nadále utvářet svůj profil jako instituce špičkového základního výzkumu, ovšem s důrazem na strategickou orientaci jeho výsledků podle společensko-ekonomických priorit a aktuálních trendů světové vědy. Akademie věd, jako instituce kvalitního strategicky orientovaného základního výzkumu, je připravena podílet se rovněž na konkretizaci priorit ČR v oblasti aplikovaného výzkumu s využitím standardních nástrojů typu foresight².

Vnější impulsem, tedy politickým východiskem pro strategickou orientaci výzkumných aktivit, musí být jasně definovaná politika strategických potřeb rozvoje ČR. Tato politika umožní profilovat výzkumné aktivity Akademie věd a výrazněji koncentrovat zdroje a kapacity jak směrem k podpoře kvality, tak i směrem k uplatnění nových poznatků v aplikacích, s přihlédnutím k tradičně silným oborům, dosahovaným výsledkům, již existujícím kapacitám i očekávaným trendům ve VaV a technologiích. Politika strategických potřeb rozvoje ČR nebyla však doposud zpracována³. Chybí rovněž jednoznačné vymezení působnosti jednotlivých aktérů v systému VaV a v kompetenčním zákonu i koordinace jejich hlavních aktivit. Je třeba také zdůraznit, že v ČR není v dostatečné míře doceněn ani význam strategického řízení výzkumu, vývoje a inovací. Priority vědní politiky jsou určovány nesystémově, se zaměřením na pouhé rozdělování finančních prostředků, bez ohledu na reálnou situaci v českém výzkumu, kde většinu výsledků produkují dvě již zmíněné instituce, tedy AV ČR a UK.

Akademie věd je připravena podílet se na zpracování uvedené politiky strategických potřeb rozvoje ČR a bude nadále nabízet své odborné kapacity pro přípravu budoucích fází této politiky a s ní provázaných dalších národních a regionálních politik.

V roce 2010 Akademie věd provede kritické hodnocení svých pracovišť v souladu s „Konceptí způsobu hodnocení výsledků VaV a s tím souvisejícím rozdělováním institucionální podpory“, která byla Akademií věd předložena dne 30. 9. 2009 Radě pro výzkum, vývoj a inovace. V rámci tohoto hodnocení bude Akademie věd mimo jiné:

- posuzovat výzkumné aktivity s důrazem na zohlednění společensko-ekonomických priorit ČR;
- prisuzovat odpovídající význam výsledkům aplikovaného výzkumu a jejich uplatnění v praxi;
- posuzovat spolupráci s aplikační i podnikatelskou sférou a dalšími potenciálními uživateli výsledků výzkumu.

² „Foresight“ je přístup (nástroj) k uvažování o možných vývojiích budoucnosti s cílem vytvořit strategii pro konání v současnosti. Přístup používá různých kvantitativních a kvalitativních metod a jejich vhodné kombinace. Základními charakteristikami projektů typu „foresight“ jsou: systematický přístup, zapojení širokého spektra aktérů a zainteresovaných subjektů, účelem je následné konkrétní praktické uplatnění výsledků (např. využití jako podklad pro politiku nebo program výzkumu).

³ K tomuto cíli se nejvíce přiblížila Strategie hospodářského růstu z roku 2005.

Závěry tohoto hodnocení se budou ještě výrazněji promítat do diferencované výše institucionální podpory jednotlivých pracovišť a do nových priorit ve vnitřní politice Akademie věd se zohledněním dosahovaných výsledků, aktuálních trendů světové vědy a společensko-ekonomických preferencí. Akademie věd bude na základě předchozích zkušeností dále upravovat procedury hodnocení tak, aby byly maximálně účinné v rozlišování skutečné kvality a minimalizovaly přitom administrativní zátěž.

Návrh implementačních opatření

V souvislosti s naplňováním této vize je žádoucí, aby byla realizována některá systémová opatření v součinnosti s vládou a parlamentem České republiky, včetně souvisejících legislativních úprav. Tato opatření umožní vytvoření efektivního institucionálního prostředí a systému, který bude stimulovat ke kvalitě, k vytváření špičkových výsledků výzkumu a k jejich strategické orientaci a přenosu do praxe.

V první řadě bude třeba formulovat politiku strategických potřeb rozvoje ČR. Neméně významným úkolem je i jednoznačné vymezení působnosti jednotlivých orgánů státní správy v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR kompetenčním zákonem. Dalším důležitým krokem je zřízení koordinačního orgánu na ústřední úrovni státní správy s odpovědností za systém výzkumu, vývoje a inovací, který by měl jasně stanovené hranice svých kompetencí tak, aby nebyla omezována a technokraticky řízena činnost subjektů skutečně realizujících výzkum a vývoj v České republice, včetně Akademie věd a jejich pracovišť. Realizace těchto systémových opatření povede k účelné koordinaci aktivit jednotlivých aktérů v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR, přispěje k formulaci politik a strategií se vztahem k rozvoji znalostní společnosti a k zajištění synergie finančních zdrojů.

Z úkolů, jejichž řešení je převážně v možnostech Akademie věd, považuji za nezbytné zejména:

- klást důraz na budování kompetence, zvyšování kvality vědecké práce a na strategickou orientaci výzkumu do ekonomicky a společensky důležitých oblastí;
- nadále efektivně organizovat soustavu pracovišť Akademie věd;
- alokovat institucionální prostředky na základě periodického hodnocení pracovišť s využitím mezinárodních standardů, a to zejména s ohledem na kvalitu a společensko-ekonomický přínos dosahovaných výsledků;
- uskutečňovat výzkum v propojení s dalšími aktéry systému VaVal v ČR, aktivně se zapojovat do vytváření společných týmů a klást důraz na partnerství subjektů výzkumné, aplikační a veřejné sféry;
- posilovat mezinárodní konkurenceschopnost pracovišť Akademie věd, ještě více se otevřít mezinárodní spolupráci, pokračovat v integrování výzkumných týmů a pracovišť Akademie věd do mezinárodních a evropských struktur;
- zlepšovat podmínky pro doktorské studium na půdě Akademie věd, a to jak v rámci jednotlivých pracovišť, tak celookademicky nabízenými podpůrnými aktivitami;

- vytvářet na pracovištích Akademie věd vhodné podmínky pro badatelskou činnost excelentních pracovníků a týmů, talentovaných mladých vědců a významných zahraničních vědců;
- budovat a provozovat velké výzkumné infrastruktury a umožnit jejich využívání vysokými školami a dalšími výzkumnými institucemi;
- usnadňovat zakládání spin-off firem;
- aktivně přistupovat k ochraně práv k duševnímu vlastnictví, k licenční problematice a dbát na dodržování vědecké i obecně lidské etiky;
- nadále budovat infrastrukturu výzkumu v Akademii věd, vybavovat pracoviště přístroji a zařízeními na odpovídající mezinárodní úrovni a případně zakládat nová specializovaná pracoviště.

Z naléhavých problémů, které je však možné řešit jen v součinnosti s politickou reprezentací je třeba upozornit na nutnost přijmout následující opatření:

- formulovat politiku strategických potřeb rozvoje ČR;
- vymezit působnost jednotlivých aktérů v systému VaVaI kompetenčním zákonem a zajistit koordinaci jejich hlavních aktivit;
- zřídit koordinační orgán na ústřední úrovni státní správy s odpovědností za VaVaI;
- iniciovat přípravu nového zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací;
- zajistit demokratický partnerský vztah mezi veřejnými vysokými školami a veřejnými výzkumnými institucemi;
- zavést mezinárodně osvědčené metody hodnocení vědecké výkonnosti pro všechny instituce zabývající se výzkumem a vývojem v ČR;
- zajistit přiměřenou finanční podporu výzkumu a vývoje z veřejných prostředků se zohledněním výsledků hodnocení;
- financovat provoz výzkumných pracovišť vybudovaných v rámci programů podporovaných ze strukturálních fondů EU;
- financovat doktorské studijní programy a udílet doktorské tituly Ph.D. na pracovištích Akademie věd;
- motivovat soukromou sféru k finanční podpoře výzkumu a vývoje, ke spolupráci při transferu nových poznatků do praxe a využívat nepřímých nástrojů podpory VaV;
- odstranit existující bariéry pro národní, mezinárodní a mezisektorovou mobilitu vědeckých pracovníků.

Návrh legislativních opatření

Jak jsem již zmínil, pro vytvoření efektivního institucionálního a systémového prostředí je třeba provést řadu legislativních změn. Naléhavé legislativní změny vyžaduje především zákonná norma upravující podporu výzkumu, vývoje a inovací z veřejných prostředků. Novelizovaný zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, ve znění pozdějších předpisů (úplné znění č. 211/2009 Sb.), který měl tuto oblast pozitivně reformovat, se již podle prvních zkušeností ukázal jako nedostatečný a v praxi působí spíše proti deklarovaným cílům Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací než v jejich prospěch.

Urychleně je proto třeba připravit novou zákonnou úpravu s cílem:

- formulovat základní koncepci veřejné podpory výzkumu, vývoje a inovací v souladu s praxí vyspělých evropských zemí;
- stanovit mechanismus, který by zajišťoval (i) stabilitu a předvídatelnost institucionálního financování z veřejných prostředků a (ii) korektní rozdělování institucionální podpory výzkumným organizacím;
- zajistit, aby prostředky rozpočtové kapitoly Akademie věd byly navýšeny o náklady spojené s uskutečňováním doktorských studijních programů, které ukládá pracovištím Akademie věd zákon č. 283/1992 Sb., o AV ČR;
- přehodnotit současnou úlohu, způsob práce a postavení RVVI v systému VaVal;
- přehodnotit všechna ustanovení, o která se opíralo zavedení metodiky hodnocení výsledků výzkumu a následně i centrální určování výše veřejné podpory na činnost jednotlivých institucí;
- stanovit základní rámec veřejné podpory VaVal, podrobná ustanovení technického, organizačního a procedurálního rázu přenést do jednoho nebo více prováděcích předpisů.

Novou právní úpravu vyžaduje v některých oblastech též problematika vztahů mezi Akademií věd a veřejnými vysokými školami s cílem:

- zakotvit rovný partnerský vztah mezi veřejnými vysokými školami a veřejnými výzkumnými institucemi a potřebu jejich intenzivní spolupráce ve vědecko-výzkumné i pedagogické činnosti;
- umožnit, vybraným veřejným výzkumným institucím samostatně uskutečňovat doktorské studijní programy v zájmu zvyšování úrovně vzdělávání na nejvyšším stupni, samozřejmě za předpokladu úspěšné akreditace;
- uzákonit obnovenou vědeckou hodnotu „doktor věd“ (DSc.), kterou by byly oprávněny udělovat Akademie věd a vybrané výzkumné univerzity.

Vážené kolegyně a kolegové, myslím, že výsledky naší práce z poslední doby ukazují, že máme předpoklady a síly pro naplňování cílů, o nichž jsem teď mluvil. To však neznamená, že bychom rezignovali na další společenské funkce. Věda je přece i neodmyslitelnou složkou naší národní kultury a vzdělanosti, a navíc naprosto nezastupitelnou tam, kde jde přímo o náš jazyk, naše dějiny, naši národní kulturu a umění. Proto musíme i při respektování jiných priorit zajišťovat také rozvoj těch vědních oborů, které sice nepřinášejí přímo finančně měřitelný ekonomický efekt, zato ale znalostní a kulturní potenciál, bez něhož si efektivní ekonomické fungování a ostatně vůbec život civilizované země a kulturního národa prostě nelze představit.

Musím zde zmínit i kauzu Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni, a to proto, že několik pracovníků ve významných funkcích Akademie věd se na činnosti fakulty podílelo. V souvislosti s tím jsem vyzval jak Etickou komisi Akademie věd, tak Učenou společnost ČR, aby zvážily svůj aktivní postoj k této záležitosti. Podrobněji se okolnostmi této kauzy budu zabývat v úvodu k bodu 4) dnešního programu zaměřeného na aktuální otázky v oblasti VaVal.

Vážené kolegyně a kolegové, vážení hosté, v předchozí části mého vystoupení jsem nastínil představu dalšího vývoje Akademie věd a jejích pracovišť a v této souvislosti

jsem se dotkl i obecnějších otázek týkajících se uspořádání systému vědy a výzkumu v České republice. Hovořil jsem i o podmínkách naplňování této vize, a to ve smyslu navrhovaných implementačních opatření systémového a legislativního charakteru. Pokusil jsem se nejen popsat složitou situaci, v níž se jednotliví aktéři systému vědy a výzkumu v ČR nacházejí, ale i naznačit možná východiska ze současného stavu. To vše s vědomím, že pro skutečnou a úspěšnou reformu systému vědy a výzkumu je zapotřebí seriózního dialogu a kritické reflexe postojů všech jeho klíčových aktérů.

V posledním období jsme byli často svědky situace, kdy vůle vést takovýto potřebný dialog zejména ze strany řady členů stávající Rady pro výzkum, vývoj a inovace zcela scházela. Pro tuto Radu je navíc zcela příznačné, že nikdy ani náznakem neuznala, že by při návrhu likvidačního rozpočtu pro Akademii věd jakkoliv pochybila. Je rovněž jen těžko uvěřitelné, že se Rada v poslední době snaží vyvolat zdání o splnění prohlášení vlády tím, že se za náhradu úbytku institucionálních prostředků budou formálně považovat prostředky získané ve veřejných soutěžích o účelové prostředky či dokonce prostředky ze strukturálních fondů. Jsem velmi rád, že pan ministr financí Eduard Janota před několika dny tyto snahy Rady jednoznačně a velmi kompetentně odmítl.

Tyto neustále se opakující aktivity předsednictva a sekretariátu Rady pro výzkum, vývoj a inovace jsou pro vedení Akademie věd a její pracoviště nepřijatelné. Je v nich totiž obsažen destruktivní vzkaz, vzkaz zneuznání práce řady špičkových badatelů, kteří rozvoji svých oborů věnovali mnohdy celoživotní úsilí. Vzkaz nejistoty a nestability celé generaci mladých vědců, kteří se na pracovištích Akademie věd připravují na svou náročnou práci a kteří dnes stojí před volbou a nezbytným rozhodnutím, zda vůbec pokračovat ve svých výzkumných aktivitách v České republice. V neposlední řadě je to i podivný vzkaz vedení a managementu jednotlivých pracovišť naznačující, že úsilí o koncepční řízení těchto pracovišť s cílem racionálně rozvíjet příslušné vědní obory vlastně nemá valný smysl. K tomu všemu dochází necelé čtyři roky po zahájení výzkumných záměrů, aniž byl vyhodnocen stav jejich řešení. Existence řady výzkumných pracovišť je zpochybněna pouhé dva roky po jejich transformaci na veřejné výzkumné instituce.

Za této situace je naopak naprosto nezbytné dát jasnou perspektivu pracovištím Akademie věd a vůbec celé české vědě v podobě střednědobého výhledu na léta 2011 a 2012, v souladu s usnesením Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a to jako součást koncepčního a racionálního uspořádání systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice. Současně je zapotřebí obnovit důvěru vědecké obce ve způsoby a mechanismy rozhodování o oblasti vědy a výzkumu. Takové změny ovšem předpokládají mimo jiné změny stylu i obsahu činnosti RVVI a její nové personální obsazení, včetně jasného odmítnutí stávající metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje a jejího použití jako mechanického nástroje pro stavbu rozpočtu.

Vážené kolegyně a kolegové, vážení hosté, dostal jsem se k závěru svého vystoupení. Dovolte mi, abych vám všem upřímně poděkoval za podporu a pomoc, kterou jste jak mně, tak i ostatním členům Akademické rady poskytovali v těchto nelehkých dnech.

Jsem přesvědčen, a to i po zkušenostech posledního roku, že Akademie věd a její

pracoviště mají všechny předpoklady pro to, aby situaci, o níž jsem ve svém vystoupení podrobně hovořil, využily nejen pro svůj růst, ale i pro rozvoj vědy a vzdělanosti v České republice. Opětovně tedy zdůrazňuji, že při naplňování těchto cílů je Akademie věd, jako i v uplynulých letech, připravena spolupracovat se všemi partnery v oblasti vědy a výzkumu, zejména s vysokými školami, se všemi subjekty usilujícími o aplikaci poznatků vědy a výzkumu do praxe, a v neposlední řadě také s politickou sférou v České republice odpovědnou za oblast vědy, výzkumu a inovací.

Vážené kolegyně a kolegové, vážení hosté, chci vás ujistit, že vedení Akademie věd, vědomo si své zásadní odpovědnosti, bude i nadále pokračovat ve snaze vytvářet co nejlepší podmínky pro českou vědu s cílem podporovat její další úspěšný rozvoj.